Anna Haverinen

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: StV asiantuntijalausunto 4.11.2025 HE 113/2025

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n asiantuntijalausunto koskien HE 113/2025 vp hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kannattaa ja pitää erittäin tärkeänä teknologian hyödyntämisen tuomista yhä monipuolisemmin osaksi sosiaalihuollon ja -palvelujen toteuttamista.

Nyt sosiaalivaliokunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys 113/2025 on kuitenkin pettymys teknologian käytön edistämiseksi useasta eri näkökulmasta:

1) **Hallituksen esityksestä puuttuvat pitkälti teknologian hyödyntämiseen kannustavat elementit, joten sen vaikutukset erityisesti ikääntyneiden palveluihin ovat vähäiset**

2) **Hallituksen esityksen vaikutukset voivat kokonaisuudessaankin jäädä vähäisiksi sosiaalihuollossa ja -palveluissa**

3) **Hallituksen esityksessä ei ole huomioitu lainkaan esityksen vaikutuksia hyvinvointialueiden kustannusten lisääntymiseen**

CC BY

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1

1) Hallituksen esityksestä puuttuvat pitkälti teknologian hyödyntämiseen kannustavat elementit, joten sen vaikutukset erityisesti ikääntyneiden palveluihin ovat vähäiset

Sosiaali- ja terveysvaliokunta piti mietinnössään (StVM 17/2024) koskien hallituksen esitystä 127/2024:ää tärkeänä, että vanhuspalvelulain 20 §:n 2 momentin mukaisesti henkilöstömitoituksen osalta on aina huomioitava, mitä 20 §:n 1 momentissa säädetään iäkkäiden henkilöiden toimintakyvyn edellyttämästä palvelutarpeesta ja laadukkaiden palveluiden turvaamisesta. Valiokunta halusi siis turvata mm. asiakastarpeen mukaisen henkilöstön määrän. Edellä mainitusta syystä nyt käsittelyssä esityksen toisen momentin kirjaus siitä, että toteutuneen henkilöstömitoituksen on aina oltava vähintään 0,6 työntekijää asiakasta kohti, on tarpeeton. Käytännössä nimittäin ne yksiköt, joiden mitoitus on tällä hetkellä 0,6, eivät voisi lainkaan hyödyntää jatkossakaan teknologiaa henkilöstömäärän määrittelyssä, vaikka tosiasiassa niillä olisi käytössä tismalleen sama henkilöstömäärään vaikuttava teknologia kuin yksikössä, jossa mitoitus on esim. 0,65. Tämä nyt esitetty vanhuspalvelulainmuutos olisi siten näiden yksiköiden osalta ilman merkitystä eikä toisi kannusteita teknologian hyödyntämiselle.

Lisäksi on tärkeää huomata, ettei tämänhetkinen lakisääteinen ikääntyneiden ympärivuorokautisen palvelun vähimmäismitoitus 0,6 perustu esim. tutkittuun näyttöön siitä, että juuri tällä henkilöstön määrällä ja määrään liittyvällä osaamisella voidaan minimissään vastata eri toimintakykyisten ikäihmisten palvelutarpeeseen ja turvata laadukas palvelu.

Käytännössä myös ne yksiköt, joissa mitoitus on tällä hetkellä alle 0,04 yli lakisääteisen vähimmäismitoituksen, eivät hyötyisi täysimääräisesti teknologian käyttöönotosta, sillä ne eivät voi vähentää henkilöstömitoitusta lain sallimaa 0,04:ää kokonaisuudessaan, vaikka niillä olisi jo nyt tai tulevaisuudessa välittömään asiakasaikaan vaikuttavaa teknologiaa laajasti käytössään. Teknologian vaikutuksen sitominen maksimissaan 0,04:ään ei toimi siten lainkaan kannusteena teknologian hyödyntämiselle ja sitä kautta esim. tuottavuuden paranemiselle, joka on välttämätöntä asiakastarpeen kasvun ja työikäisen väestön vähenemisen kestämättömässä yhtälössä.

Teknologian henkilöstömitoitusvaikutuksen maksimimäärän 0,04 määrittely lainsäädäntöön aiheuttaa sen, että lainsäädäntö tulee auttamatta laahaamaan perässä myös jatkossa teknologian kehittyessä ja johtaa siihen, että mitoitukseen vaikuttavaa lainsäädäntöä joudutaan jälleen muuttamaan. Jatkuva lainsäädännön muuttaminen ei ole toivottavaa hyvinvointialueiden toiminnan vakiintumisen kannalta. Esimerkkinä vuonna 2020 säädettyä ikääntyneiden ympärivuorokautisen palvelun mitoituslakia on muutettu sen voimaan tulon jälkeen useita kertoja ja muutokset ovat edellyttäneet mm. jatkuvia henkilöstömäärän sopeuttamisia ja siihen liittyviä muutosmenettelyjä, talouden sopeuttamista,

sopimusneuvotteluja yksityisten palveluntuottajien kanssa, asiakkaiden epätietoisuutta jne.

2) Hallituksen esityksen vaikutukset voivat kokonaisuudessaankin jäädä vähäisiksi sosiaalihuollossa ja -palveluissa

Ikääntyneiden palvelut ovat olleet edelläkävijöitä teknologian hyödyntämisessä, mutta sosiaalihuollossa ja -palveluissa on kokonaisuudessaan merkittävä potentiaali teknologian hyödyntämiselle. Siksi lainsäädännön tulee sitä voimakkaasti edistää. Käsittelyssä oleva hallituksen esitys käytännössä monimutkaistaa teknologian joustavaa ja asiakaskohtaista käyttöönottoa.

Esityksen 47 §:n 1 momentin määrittely, jonka mukaan käyttöön otettavien teknologisten ratkaisujen soveltuvuus asiakkaan palveluihin ja toimenpiteisiin tulee arvioida asiakkaan palvelutarvetta arvioitaessa ja asiakassuunnitelmaa laadittaessa, rajoittaa mahdollisuuksia teknologian hyödyntämiseen koko sosiaalihuollon asiakkuusprosessin näkökulmasta. Tärkeää olisi, että myös palvelun toteuttamisen yhteydessä voidaan arvioida, voidaanko teknologiaa hyödyntää asiakkaan palvelussa huomioiden kuitenkin muut esityksen 47§:n mukaiset ehdot. Käytännössähän palvelun toteuttaja tuntee asiakkaan usein huomattavasti paremmin kuin palvelutarpeen arvioija/asiakassuunnitelman laatija, joka välttämättä ei ole esim. käynyt lainkaan asiakkaan kotiympäristössä tai on tavannut asiakkaan vain vähän aikaa. Palvelun toteuttaja voi yhdessä asiakkaan kanssa todeta, että esim. etäkotihoito tai lääkerobotti sopisi asiakkaalle osaksi kotihoidon kokonaisuutta, vaikka palvelutarpeen selvittämisen ja asiakassuunnitelman vaiheessa mahdollisuutta ei ole tunnistettu.

Mikäli siis teknologian hyödyntämisen mahdollisuus sidotaan pelkästään palvelutarpeen selvittämisen ja asiakassuunnitelman laatimisen vaiheeseen, on riskinä, ettei teknologian mahdollisuuksia riittävästi tunnisteta asiakkaan palvelujen toteuttamisessa, jossa kuitenkin voidaan tunnistaa suurin asiakaskohtainen potentiaali teknologian hyödyntämiselle. Tällöin on riski sille, että teknologian hyödyntäminen sosiaalihuollossa ja -palveluissa jää vähäiseksi.

Soveltuvan ja kehittyvän teknologian tuntemus ja sen soveltuvuuden arviointi juuri yksittäiselle asiakkaalle edellyttää myös vahvaa osaamista ja teknologian tuntemusta. Tämä osaaminen vahvistuu todennäköisemmin paremmin toimijalla, joka käytännössä käyttää teknologiaa osana asiakkaan palvelua kuin asiakassuunnitelman laatijalla.

SHL:n 39 §:n uusi kolmas momentti tulisi siten muotoilla: ”Asiakassuunnitelmaa laadittaessa ja **toteutettaessa** on arvioitava, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisilla ratkaisuilla ottaen huomioon, mitä 47 §:ssä säädetään.”

Sen lisäksi SHL 47 §:n 1 mom toinen virke tulisi muotoilla: ”Käyttöön otettavien teknologisten ratkaisujen soveltuvuus asiakkaan palveluihin ja toimenpiteisiin tulee arvioida hänen palvelutarvettaan arvioitaessa, hänen asiakassuunnitelmaansa laadittaessa **ja hänen palveluaan toteutettaessa.**

Lisäksi Vanhuspalvelulain 16 §:n uusi kolmas momentti tulisi muotoilla: ” Asiakassuunnitelmaa laadittaessa **ja toteutettaessa** on arvioitava, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisilla ratkaisuilla ottaen huomioon, mitä **sosiaalihuoltolain** 47 §:ssä säädetään. Tämänhetkisessä esityksessä ei viittauksessa pykälään 47 ole mainintaa sosiaalihuoltolaista.

3) Hallituksen esityksessä ei ole huomioitu lainkaan esityksen vaikutuksia hyvinvointialuiden kustannusten lisääntymiseen

Hallituksen esitys ja taloudellisten vaikutusten arviointi ei sisällä lainkaan teknologiainvestointien kustannuksia. Esityksessä ei ole myöskään huomioitu uusia asiakastiedon käsittelyyn liittyvien ratkaisujen kustannuksia. Käyttöön otettavien teknologisten ratkaisujen ja laitteiden tulee täyttää myös kaikki asiakastieto- ja suojausvaatimukset. Myös tietoturvallisuuden ja varautumisen näkökulmat on huolehdittava, sillä uusi teknologia ja siinä liikkuva tieto avaa ns. portin myös hyvinvointialueiden tietovarantoihin.

Kaikesta tästä huolehtiminen vaatii taloudellisia resursseja.

Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa vähennykset kohdentuvat yleiskatteellisen rahoituksen näkökulmasta kaikille hyvinvointialueille, myös niille, jotka ovat esim. etäkotihoitokäynneistä johtuvan hyödyn jo käyttäneet tai joilla ei ole mahdollisuutta vähentää henkilöstöä teknologian hyödyntämisen seurauksena (esim. mitoitus jo nyt 0,6 tai toimintayksikön tilat edellyttävät korkeampaa henkilöstömitoitusta). Käytännössä näiden alueiden tulee siten kohdentaa rahoituksen pieneneminen johonkin muuhun toimintaan.

Edellä mainitut hyvinvointialuiden menoja lisäävät seikat ovat välttämättömiä ottaa huomioon, jotta teknologiaa voidaan ottaa käyttöön siten, että sillä on merkitysti ja vaikuttavuutta.

Näiden lisäksi Hyvil kiinnittää huomiota siihen, että vaikka sosiaali- ja terveysvaliokunta on aikaisemmin mietinnössään 12/2022 koskien hallituksen esitystä 231/2021 pitänyt tärkeänä sitä, että hallitus antaisi turva-auttamispalvelujen käyttöä koskevan esityksen eduskunnalle mahdollisimman pian, tämä hallituksen esitys ei vieläkään sisällä tämän uuden lakisääteisen tehtävän määrittämistä hyvinvointialueiden järjestämisvelvoitteeseen. Tämä turvaisi sen, että käsittelyssä oleva hallituksen esitys sisältäisi perusteellisen vaikutusten arvioinnin ja hyvinvointialueille tulevan uuden tehtävän edellyttämän rahoituksen. Sen sijaan nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys ohittaa tämän valiokunnan tehtäväksi annon määrittelemällä asiakasmaksun asiakassuunnitelmaan sisältyvälle palvelulle, jolla vastataan asiakkaan kiireelliseen avuntarpeeseensa käyttäen sosiaalihuoltolain 47 §:ssä tarkoitettua teknologista ratkaisua. Tällaista palvelua ei siis ole nykyisessä lainsäädännössä. Tätä väistääkseen hallituksen esityksessä perustellaan, että kiireelliseen avuntarpeeseen vastaaminen sisältyy tosiasiassa kotihoitoon, vaikka aikaisemmin valmisteltiin siis hallituksen esitystä, jossa turva-auttamispalvelu oli oma itsenäinen palvelunsa.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy

Anna Haverinen
erityisasiantuntija

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1